

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

BEGROTING 2017

Inhoudsopgave

1.	Begroting 2017	2
2.	Toelichting begroting	3
2.1.	Algemeen	3
2.2.	Tarientabel 2017	4
2.3.	Toetsingskader nazorgplannen stortplaatsen	5
2.4.	Nazorgplannen	6
2.5.	Sluitingsverklaring	7
2.6.	Verklaring gemeente Amsterdam	7
2.7.	Stortplaatsen in de exploitatiefase	8
2.8.	Stortplaatsen in de afwerkingsfase	8
2.9.	Stortplaatsen in de nazorgfase	8
2.10.	Beleggingsresultaat	9
2.11.	Belegingsbeleid en vermogensbeheer	10
2.12.	Risicoparagraaf	10
2.13.	Toelichting op de meerjarenraming 2017 - 2021	10
3.	Baten	13
3.1.	Opbrengst Nazorgheffing 2017 en eindheffing	13
3.2.	Rentebaten	14
4.	Lasten	15
4.1.	Beheerkosten geopende stortplaatsen	15
4.2.	Nazorg en beheerkosten gesloten stortplaatsen	16
4.3.	Mutaties in de reserve gesloten stortplaatsen	16
5.	Begrote staat van reserves geopende stortplaatsen per ultimo 2017	17
6.	Meerjarenraming 2017 tot en met 2021	18
7.	Ontwikkeling van de stand van de reserves	19
7.1.	Reserves geopende stortplaatsen van 2017 tot en met 2021	19
7.2.	Reserve gesloten stortplaatsen 2017 tot en met 2021	21

1. Begroting 2017

Tabel 1: Begroting 2017

	Begroting 2017 (€)	Begroting 2016 (€)	Resultaat 2015 (€)
Baten			
Opbrengst Nazorgheffing	510.000	0	478.000
Opbrengst eindheffing	-153.325	-221.275	0
Koersverloop fondsen	357.470	646.903	-1.728.431
Rendement obligaties en fondsen	826.095	1.454.439	1.828.715
Rente bank	8.000	55.000	65.903
Totaal baten	1.548.240	1.935.067	644.186
Lasten			
<i>Beheerkosten geopende stortplaatsen:</i>			
a. Financieringskosten	15.499	20.526	14.896
b. Apparaatskosten Provincie	26.840	21.960	26.620
c. Accountantskosten	6.701	5.161	6.440
d. Inhuur deskundigen	20.426	22.094	19.632
Nazorgkosten gesloten stortplaats	7.686	21.973	6.380
<i>Beheerkosten gesloten stortplaatsen:</i>			
a. Financieringskosten	85	2.091	83
b. Apparaatskosten Provincie	2.440	7.320	2.420
c. Accountantskosten	37	526	36
d. Inhuur deskundigen	112	2.251	109
Totaal lasten	79.825	103.902	76.615
Exploitatieresultaat	1.468.415	1.831.165	567.571

2. Toelichting begroting

2.1. Algemeen

De begroting 2017 van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is opgesteld in opdracht van Gedeputeerde Staten. Gedeputeerde Staten stellen de begroting vast conform het reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland. Provinciale Staten stellen op basis van een voordracht van Gedeputeerde Staten de tarieven vast van de nazorgheffing van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen Provincie Noord-Holland. Voor een toelichting op de tarieven van de nazorgheffing 2017 en de begroting van 2016 wordt verwezen naar bijgaande voordracht aan Provinciale Staten.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is bij besluit van Gedeputeerde Staten van 21 december 1999 opgericht (1999/30499).

De aanleiding tot het oprichten van het Fonds is het volgende:

In de Wet milieubeheer (Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van operationele stortplaatsen (stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten.

Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999, Voordracht 19, de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld.

Het fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Gedeputeerde Staten hebben op 18 juni 2013 een aangepast reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland 2013 vastgesteld (kenmerk 199828/200466). Tevens hebben zij een aangepast beleggingsstatuut en het reglement beleggingscommissie vastgesteld voor het Fonds.

De Provinciewet schrijft voor dat provincies een begroting, meerjarenraming, jaarrekening en jaarverslag maken en geeft enkele vereisten waaraan de genoemde documenten dienen te voldoen. Artikel 190 van de Provinciewet bepaalt dat de begroting, de begrotingswijzigingen, de meerjarenraming, het jaarverslag en de jaarrekening van provincies moeten voldoen aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te geven regels.

Vanaf begrotingsjaar 2004 geldt het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het Fonds is echter een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon en valt daarom niet onder het BBV.

2.2. Tarieventabel 2017

De in de begroting 2017 geraamde opbrengsten zijn gebaseerd op de in de tarieventabel 2017 opgenomen bedragen en doelvermogens behorend bij en deel uitmakend van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999.

Bij de berekening van de rendementen en de nazorgheffing over het begrotingsjaar 2017 is uitgegaan van een lagere te behalen rendement. Namelijk 3 % in plaats van de streefrente (rekenrente). Dit in verband met de financiële marktomstandigheden. Voor jaren daarna wordt voor de rendementen de rekenrente van 5% .Daarnaast wordt voor de laatste vijf jaar voor sluiting voor het rendement de helft van de rekenrente gehanteerd omdat de exploitanten de mogelijkheid hebben om voor deze laatste periode een lager beleggingsprofiel te kiezen. De exploitant van Schoteroog en Hollandse Brug hebben hiervan gebruik gemaakt. De exploitant van de Insteekhaven niet. Een lager beleggingsprofiel geeft meer zekerheid maar ook een lager te behalen rendement. Deze mogelijkheid is opgenomen in het aangepaste beleggingsstatuut.

Het vastgestelde rendement in deze begroting kan lager of hoger liggen dan het jaarlijks gerealiseerd rendement, maar de ervaring leert dat, gezien de nu gekozen beleggingsmix (30% aandelen en 70% vastrentende waarde) de gemiddelde rente op lange termijn op 5 % gesteld kan worden: de rekenrente. Provinciale Staten hebben de rekenrente op 5% vastgesteld. Met dit percentage worden ook de doelvermogens berekend.

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft in 2010 geadviseerd een rekenrente van 5,06 % aan te houden. De Vereniging van Afvalbedrijven (VA) heeft in 2013 een oproep gedaan aan het ministerie van I&M, het IPO en de Gedeputeerde Staten van de provincies om de rekenrente te handhaven conform het advies van het IPO uit 2010. Reden hiertoe is de aanpassing van de rekenrente in sommige provincies en in het licht van de (mindere) situatie in de stortsector. Het IPO heeft besloten geen adviezen meer af te geven omtrent de te hanteren rekenrente omdat de berekeningswijze per provincie te veel verschilt. Iedere afzonderlijke Provincie dient zelf een afweging te maken welke rekenrente zij vaststelt.

De Provincie Noord-Holland volgt nog steeds het advies van het IPO uit 2010 met een geringe aanpassing. Provincie Noord-Holland hanteert 5% in plaats van 5,06%. Bij de behandeling van de vorige begroting en nazorgheffing in de commissie Financiën zijn vragen gesteld omtrent de te hanteren rekenrente. Naar aanleiding hiervan is de beleggingscommissie bezig onderzoek te doen naar doormiddel van een Asset Liability Managementstudie (ALM). De opdracht voor het doen laten verrichten van een ALM studie is nu in voorbereiding samen met de exploitanten die deel uitmaken van de beleggingscommissie.

Alle doelvermogens en heffingen zijn berekend op basis van de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplannen of ingediende conceptversies en het IPO rekenmodel RINAS

versie 3.0 met uitzondering van baggerspeciéstortplaats Amerikahaven en de gesloten baggerspeciéstortplaats de Poel.

Voor de stortplaats Nauerna is gerekend met het van rechtswege goedgekeurd nazorgplan en het IPO rekenmodel RINAS versie 3.0. De berekening heeft plaats gevonden met aanpassing naar de voorzieningen zoals is overeengekomen in de gesloten mediation overeenkomst van 2013 tot uitbreiding van de stortplaats.

Dit houdt in dat er een uitbreiding is het stortvolume en dat in 2022 het storten wordt beëindigd en dat er vijf jaar nodig is voor zetting, klink en aanbrengen bovenafdichting.

Baggerspeciéstortplaats Amerikahaven is berekend op basis van het goedgekeurde oude nazorgplan en het oude IPO Nazorgmodel 2.02, omdat voor deze stortplaats nog geen (concept) nazorgplan is ingediend. Daarnaast wordt voor deze stortplaats geen tarief opgenomen, omdat met de gemeente Amsterdam een aparte regeling is getroffen. Tevens is voor de nazorgfase 2018 aangehouden.

Baggerspeciéstortplaats De Poel in Zaandam is niet meer opgenomen in de tarieventabel, omdat deze per 1 januari 2011 door Gedeputeerde Staten gesloten is verklaard (2011-7635). Vanaf 2011 komen de kosten van de nazorg uit het Nazorgfonds. Bij een eventueel tekort zal een beroep gedaan worden op de algemene middelen van de provincie.

De exploitant (Afvalzorg) van de stortplaats Schoteroog en Hollandse Brug heeft een verzoek gedaan om een uitspraak te doen naar de verlengde levensduur van de door hun aangebrachte alternatieve bovenafdichting (lekdetectie met HDPE folie). Om hierover een uitspraak te kunnen doen dient de aangebrachte folie door de exploitant in het veld te worden onderzocht. Daarnaast wil de provincie meer zekerheid omtrent de bevindingen in het door de exploitant aangeleverd rapport, waarin is aangegeven dat een verlengde levensduur mogelijk is. Provincie heeft aan Advies Kamer Stortbesluit (AKS) gevraagd hierop een second opinie te geven. Om deze reden zal de sluiting van deze stortplaatsen naar verwachting pas in 2018 gaan plaats vinden.

In verband met een discussie omtrent toe te passen bovenafdichting op de stortplaats Insteekhaven tussen de exploitant en de omgevingsdienst Noordzeekanaal gebied (bevoegd gezag Wm namens de provincie) zal de sluiting naar verwachting ook pas in 2018 gaan plaats vinden. In de laatste fase van de sluitingsprocedure vindt een finale financiële afrekening plaats.

Door het lage rendement over 2015 (0,35%), het hanteren van een lagere verwacht rendement over het begrotingsjaar, toepassing van midden profiel voor beleggen en de vertraging, moeten nazorgheffingen worden opgelegd voor de stortplaats Nauerna en Schoteroog.

Het verwachte surplus in 2018 bij de stortplaats Hollandse Brug is € 102.299,-, bij Insteekhaven € 46.326,- en bij Schoteroog € 4.700,-. Dit zal eind december 2017 worden gerestitueerd aan de stortplaatsen na afgifte van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten en de vaststelling van de definitieve eindheffing door Provincie Staten.

Tabel 2: Tarieventabel 2017

	Naam stortplaats	Doelvermogen	Verwachte laatste jaar van heffing	Tarief 2017	Start nazorgfase
1.	Nauerna te Assendelft	€ 29.353.690	2021	€ 350.000	2027
2.	Hollandse Brug te Naarden	€ 8.047.080	-	€ -	2018
3.	Schoteroog te Haarlem	€ 7.527.385	-	€ 160.000	2018
4.	Wieringermeer te Middenmeer	€ 23.540.040	2059	€ -	2065
5.	Sortiva te Alkmaar	€ 12.316.230	2032	€ -	2038
6.	Amerikahaven te Amsterdam	€ 1.307.265	-	€ -	2018
7.	Insteekhaven te Den Helder	€ 862.890	-	€ -	2018

2.3. Toetsingskader nazorgplannen stortplaatsen

Op 12 juli 2011 hebben Gedeputeerde Staten beleidsregels voor toetsing nazorgplannen stortplaatsen Noord-Holland vastgesteld (2011-30604). Het betreft een toetsingskader voor het beoordelen en de berekening van nazorgplannen van stortplaatsen vallende binnen de Wet milieubeheer. Het toetsingskader is aangereikt door IPO en bestaat uit: IPO checklist 2008 stortplaatsen, IPO checklist 2008 baggerdepots, Rekenmodel IPO Nazorgkosten Stortplaatsen (RINAS) versie 3.0 en het IPO risicomodel berekening risicobedrag nazorg stortplaatsen versie 6 maart 2009.

De exploitanten van de stortplaatsen Insteekhaven, Wieringermeer, Sortiva, Hollandse Brug en Schoteroog hebben aangepaste nazorgplannen ingediend. Gedeputeerde Staten hebben inmiddels de nazorgplannen van de Insteekhaven, Wieringermeer, Schoteroog en Sortiva goedgekeurd. Voor Hollandse Brug is een conceptversies ingediend binnen de sluitingsprocedure. Nauerna en de Amerikahaven dienen nog aangepaste nazorgplannen in te dienen. De bestaande nazorgplannen zijn nog gebaseerd op vorige toetsingskaders.

De doelvermogens worden zoveel als mogelijk met het Rekenmodel RINAS 3.0. berekend. Het in 2010 door IPO aangereikt toetsingskader is gebaseerd de dan toe bekende technische inzichten en het prijspeil uit 2008.

Op aangeven van de provincies heeft het IPO in 2014 wederom besloten om het toetsingskader en rekenmodel RINAS 3.0 te laten actualiseren. Het IPO heeft in 2015 het aangepaste toetsingskader aan de provincies aangereikt. Echter is de validatie door de accountant van het rekenmodel RINAS 4.0 nog niet afgerond. Verwachting is dat dit eind 2016 zal zijn afgerond. Hierna kan de provincie het huidige toetsingskader laten aanpassen. Verwachting is dat het besluit door Gedeputeerde Staten tot aanpassing van het toetsingskader (aanpassing beleidsregel) voor de zomer 2017 zal gaan plaats vinden.

Voor alle stortplaatsen en baggerspeciéstortplaatsen geldt dat tijdens de looptijd voor sluiting het doelvermogen en heffing kunnen worden aangepast aan de nieuwe situatie. Voorbeelden van die nieuwe situaties zijn: behaald rendement, nieuwe rekenrente, nieuw toetsingskader, langere looptijd in verband met terugloop van storthoeveelheden, nieuwe technieken, wetswijzigingen, enzovoort. Tot aan het moment van sluiting kan de provincie een aanpassing doen. De aanpassing van een goedgekeurd nazorgplan is geregeld in

artikel 8.49, lid 4 Wet milieubeheer. Het doelvermogen is het vermogen dat bij de aanvang van de nazorg in het fonds aanwezig moet zijn om de toekomstige nazorg te kunnen bekostigen.

Om tot het doelvermogen te komen wordt aan de exploitant van de stortplaats een (jaarlijkse) nazorgheffing opgelegd, zoals blijkt uit de Tarieventabel.

De Tarieventabel maakt onderdeel uit van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 (Voordracht 19/1999). De provincie heft en int de bedragen en maakt deze over naar het Nazorgfonds, zoals in artikel 15.47 van de Wet milieubeheer is geregeld.

De aanpassing geldt niet meer voor het nazorgplan van de baggerspeciostortplaats De Poel omdat deze per 1 januari 2011 door Gedeputeerde Staten is gesloten. Gedeputeerde Staten zijn nu financieel en organisatorisch verantwoordelijk voor de nazorg van deze baggerspeciostortplaats.

Tabel 3: Nazorgplannen

	Nazorgplannen open	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	Nauerna	2009-60468*	6-1-2010	29.353.690	2027
2.	Hollandse Brug	2001-27922	11-10-2001	8.047.080	2018
3.	Schoteroog	341750/37994	25-6-2014	7.527.385	2018
4.	Wieringermeer	2012-27161	24-5-2012	23.540.040	2065
5.	Sortiva	809054/853558*	13-9-2016	12.316.230	2038
6.	Amerikahaven	2000-36763	6-11-2000	1.307.265	2018
7.	Insteekhaven	2011-15832	1-4-2011	862.890	2018

* van rechtswege goedgekeurd

	Nazorgplannen gesloten	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
	De Poel	2010-10387	3-3-2010	448.653	2011

	Sluitingsverklaringen	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
	De Poel	2011-7435	1-1-2011	448.653	2011

2.4. Sluitingsverklaring

Gedeputeerde Staten hebben de Poel op 1 januari 2011 gesloten verklaart. Het doelvermogen is gebaseerd op het goedgekeurde nazorgplan uit 2010 en het rekenmodel RINAS versie 2.0. Per 1 januari 2011 is deze stortplaats in de nazorg is gekomen bij de Provincie. Het aanwezige (doel)vermogen wordt jaarlijks vermeerderd met het rendement minus de kosten van de nazorg. Vanaf 2011 komen de kosten van de nazorg uit het Nazorgfonds. Bij een eventueel tekort zal een beroep gedaan worden op de algemene middelen van de provincie. Binnen het Nazorgfonds is een risico reservering aanwezig.

Na afronding van de sluitingsprocedure van de stortplaats Schoteroog, Hollandse Brug en Insteekhaven zal per stortplaats een sluitingsverklaring worden afgegeven door Gedeputeerde Staten. De verwachting is dat deze verklaringen eind december 2017 zullen worden afgegeven. Daarna zullen de definitieve eindheffingen door Provincie Staten worden vastgesteld.

Tabel 4: Sluitingsverklaring

Sluitingsverklaringen	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
De Poel	2011-7435	1-1-2011	448.653	2011

2.5. Verklaring gemeente Amsterdam

Voor de stortplaatsen voor baggerspecie in de gemeente Amsterdam is een aparte regeling getroffen. Kort samengevat komt deze er op neer dat Amsterdam zelf de nazorgtaak voor de baggerspeciostortplaats Amerikahaven, en eventuele toekomstige stortplaatsen voor baggerspecie, waarvan de gemeente de enige vergunninghouder is, zal financieren en uitvoeren. Dit is vastgelegd in een verklaring van 20 maart 2003 van de gemeente Amsterdam.

De inspecteur van de provinciale belastingen heeft Amsterdam een heffing opgelegd, gelijk aan het bedrag van de verwachte nazorgkosten en heeft uitstel van betaling verleend. Dat wil zeggen dat de heffing niet zal worden geïnd zolang de werkzaamheden correct worden uitgevoerd. Indien ooit zou blijken dat de eeuwigdurende nazorg niet langer nodig is, zal door de ontvanger van de provinciale belastingen kwijtschelding worden verleend.

2.6. Stortplaatsen in de exploitatiefase

Een stortplaats kent een exploitatiefase, een afwerkingfase en een nazorgfase. In de exploitatiefase worden er afvalstoffen gestort en is de stortplaats operationeel. Stortplaats Nauerna, Wieringermeer, Sortiva en Amerikahaven bevinden zich in de exploitatiefase. Dit is ook de periode waarin de nazorgheffingen worden berekend en opgelegd.

2.7. Stortplaatsen in de afwerkingsfase

In de afwerkingsfase worden er geen afvalstoffen meer gestort maar is de stortplaats nog niet gesloten. De provincie Noord-Holland bepaalt de duur van de termijn van de afwerkingfase. Dit betekent in het algemeen een termijn van vijf jaar voor een stortplaats op land en van één jaar voor een baggerspeciostortplaats. Als de afwerkingfase is afgerond, volgt na het doorlopen van een eindinspectie een definitief nazorgplan en een sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten. Na afgifte van de sluitingsverklaring start de nazorgfase. Tijdens de definitieve sluiting wordt voor de betrokken stortplaats het benodigde doelvermogen volgens de laatste inzichten berekend en volgt op basis daarvan een eindheffing. In deze fase kunnen exploitanten kiezen voor een lager beleggingsprofiel. Hierdoor zal wel een lagere rendement te verwachten zijn. De exploitant van de stortplaats

Schoteroog en Hollandse Brug (NV Afvalzorg) heeft ook daadwerkelijk een verzoek gedaan aan de provincie voor een lager (midden) beleggingsprofiel. Dit verzoek is gehonoreerd en het beleggingsprofiel voor deze stortplaatsen is aangepast.

Stortplaats Schoteroog, Hollandse Brug en Insteekhaven bevinden zich in de afwerkingfase en Schoteroog en Hollandse Brug doorlopen nu de sluitingsprocedure. De eindinspectie voor Schoteroog is afgerond en de eindinspectie van Hollandse Brug is in een afrondende fase. Echter gezien het verzoek omtrent een verlengde levensduur van de aangebrachte bovenafdichting loopt de sluiting vertraging op. Na uitspraak levensduur en afronding van de eindinspecties volg per stortplaatse een definitieve nazorgplan dat door Gedeputeerden Staten zal worden vastgesteld. Daarna volgt de afgifte van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten.

De afwerkingsfase van Schoteroog en Hollandse Brug is verlengd met tien jaar in verband met het toepassen van een alternatieve afdichting (enkelvoudig folie met elektronische bewaking). Deze verlenging moet leiden tot inzicht in de betrouwbaarheid, functionaliteit en de onderhoud aspecten. De ervaringen en gegevens die opgedaan in deze uitsteltermijn zijn in een rapport weergegeven en aan de provincie aangereikt. Gezien de vertraging is dat de verwachting is dat Schoteroog, Hollandse Brug en Insteekhaven eind 2017 worden gesloten.

2.8. Stortplaatsen in de nazorgfase

Na het doorlopen van een eindinspectie en de afgifte van een sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten komt een stortplaats in de nazorgfase. In de nazorgfase komen de kosten van de stortplaats ten laste van het Nazorgfonds. Dit is vastgelegd in de Wet milieubeheer (Wm). Provincie is na het afgeven van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten verantwoordelijk voor de “eeuwigdurende” nazorg en de financiën.

De sluitingsprocedure houdt dat er een eindinspectie door Gedeputeerde Staten dient te worden uitgevoerd waarbij wordt nagegaan of de stortplaats voldoet aan de vigerende eisen uit de Wm vergunning. Daarnaast wordt onderzocht of de getroffen maatregelen die in het nazorgplan zijn beschreven, voldoen aan de huidige inzichten. Indien dit niet het geval is, moet het nazorgplan worden aangepast dat daarna door Gedeputeerde Staten moet worden goedgekeurd. Op basis van het meeste recente door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplan wordt berekend wat er aan financiële middelen nodig is om “eeuwigdurende” nazorg te kunnen uitvoeren (het zg. doelvermogen). Op basis van dit noodzakelijke doelvermogen wordt dan een eindheffing aan de exploitant opgelegd.

Gedeputeerde Staten hebben op 1 januari 2011 de baggerspeciostortplaats De Poel officieel voor gesloten verklaard (2011-7435) waardoor Gedeputeerde Staten vanaf die datum verantwoordelijk zijn voor de “eeuwigdurende” nazorg van deze baggerspeciostortplaats. Baggerspeciostortplaats De Poel bevindt zich nu in de nazorgfase. Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor de eeuwig durende nazorg en de financiën. Bij een eventueel tekort

zal een beroep gedaan worden op de algemene middelen van de provincie. Binnen de berekeningen van het op te brengen doelvermogen wordt een risico reservering aangehouden.

Met de gemeente Zaanstad is afgesproken dat zij in de nazorgfase bepaalde delen van de nazorg zal blijven uitvoeren en de kosten daarvoor zal dragen. Deze afspraken zijn vastgelegd in een door beide partijen getekende overeenkomst. Verder zijn er notariële aktes getekend met de gemeente en aanliggende eigenaren om er voor te zorgen dat de provincie te allen tijde toegang heeft tot de baggerspeciéstortplaats om de nazorgwerkzaamheden te kunnen uitvoeren of inspecteren.

Zoals eerder aangegeven zullen stortplaatsen Schoteroog, Hollandse Brug en Insteekhaven in 2018 in de nazorgfase komen.

Beleggingsresultaat

In de begroting 2017 is uitgegaan van een beleggingsresultaat van € 1.191.565,-. Bestaande uit € 357.470,- door koersverloop obligatie en aandelenfondsen, € 826.095,- door rendement/dividend obligaties en fondsen en € 8.000,- door rente spaarbank tegoeden. Het beleggingsresultaat is gebaseerd op lagere rente van 3% over het begrotingsjaar 2017 en voor de jaren daarna 5%. Daarnaast wordt voor de laatste vijf jaar voor sluiting een lager rentepercentage van 2,5 % gehanteerd omdat de exploitanten de mogelijkheid hebben om voor deze laatste periode een lager beleggingsprofiel te kiezen. Deze mogelijkheid is opgenomen in het aangepaste beleggingsstatuut.

2.9. Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

In 2009 heeft Montesquieu Finance BV een onderzoek naar het vermogensbeheer gedaan en een Asset Liability Managementstudie uitgevoerd. Dit onderzoek is in 2011 in het college van Gedeputeerde Staten (2011-3178) gebracht en hebben besloten het vermogensbeheer verder te laten uitwerken. Op 24 januari 2012 hebben Gedeputeerde Staten (2011-69453) op basis van het onderzoek en de verdere uitwerking besloten om het huidige interne beheermodel te handhaven met aanpassingen in het vermogensbeheer van het Nazorgfonds. Besloten is om binnen het huidige interne beheermodel aanpassingen op het gebied van strategische beleggingsmix (70% vastrentende waarden en 30% aandelen met bandbreedten), het oprichten van een beleggingscommissie en werkgroep en het aanpassen van het beleggingsstatuut door te voeren. In verband met te lage rendementsverwachting en het streven van Gedeputeerde Staten naar de door Provinciale Staten vastgestelde rekenrente is niet gekozen voor schatkistbankieren. Gedeputeerde Staten (199828/200466) hebben op 18 juni 2013 een aangepast beleggingsstatuut voor het Fonds vastgesteld en ter informatie aangeboden aan Provinciale Staten. Eind 2015 is de gehele vermogensportefeuille bij Oyens en van Eeghen verkocht en is er een nieuwe beleggingsportefeuille samengesteld bij Vermogensbeheerder Blackrock (17,6 miljoen euro) en Amundi (5,5 miljoen euro). Tevens is eind 2015 de staatsobligatie verkocht en is een nieuwe obligatieportefeuille (14,5 miljoen euro) aangekocht. Daarnaast

is onder de vastrentende waarden ongeveer 7,5 miljoen euro geplaatst op spaarrekeningen bij de ING en de ABN-AMRO bank.

De verkoop en aankoop komt voort uit de transitie van het vermogensbeheer naar aanleiding van de uitwerking van het aangepast beleggingsstatuut voor het Fonds. Door het verschil tussen verkoopdatum en aankoopdatum heeft het Fonds wel een marktstijging gemist op de aandelen.

2.10. Risicoparagraaf

De provincie draagt het financiële risico indien na de afwerking van een stortplaats in het Fonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de nazorg van de stortplaatsen te kunnen bekostigen. Een niet toereikend fondsvermogen kan onder meer ontstaan door:

1. Te weinig rendement op belegd vermogen;
2. Een ernstige afwijking van het inflatiepercentage;
3. Een exploitant die niet in staat is de heffingen te voldoen;
4. Wijziging van het fiscale regime;
5. Het hoger uitvallen van de kosten van de nazorg;
6. Het aansprakelijk stellen van de provincie door derden.

Het is van belang dat tijdens de exploitatiefase het benodigd doelvermogen jaarlijks wordt berekend en de heffingen jaarlijks worden vastgesteld. Er kunnen immers fluctuaties ontstaan door tegenvallende rentebaten, door technische ontwikkelingen e.d. Hierdoor is het mogelijk om gedurende de exploitatiefase de heffing op een gelijkmatig niveau te houden en een hoge eindheffing te voorkomen.

De risico's en de beheersmaatregelen zijn opnieuw in beeld gebracht in de uitgevoerde ALM studie en onderzoek naar het vermogensbeheer door Montesquieu Finance & Treasury in 2010. De beheersmaatregelen zijn hierop aangepast om het financiële risico voor de provincie zoveel mogelijk te beperken en bestaan uit de volgende beheersmaatregelen:

1. Een provinciaal beleggingsbeleid door middel van een beleggingsstatuut;
2. Een beleggingscommissie voor het nazorgfonds;
3. Een reglement voor de beleggingscommissie;
4. Aanstellen van onafhankelijk beleggingsdeskundige;
5. Basiskennis beleggen bijgebracht bij leden beleggingscommissie;
6. Een speciaal voor het nazorgfonds opgestelde fondsreglement;
7. Een uitgevoerde Asset Liability Managementstudie in 2010 door Montesquieu Finance;
8. Spreiding van het vermogen;
9. Inzet van professionele vermogensbeheerders;
10. Cumulatie van de doelvermogens per stortlocatie ten gunste van nivellering;
11. Het toepassen van een risico-opslag per stortlocatie ter dekking van eventuele tegenvallers;

Op basis van de uitkomsten van het de uitgevoerde ALM studie en onderzoek naar het vermogensbeheer door Montesquieu Finance & Treasury zijn de bovenstaande beheersmaatregelen aangepast. Het korte en middellange termijn risico voor de provincie wordt zeer laag ingeschat in verband met het aanwezige vermogen in relatie met de uitgaven in deze periode. Daarnaast is binnen het fonds ook een risicodekking aanwezig door de toegepaste risico-opslag binnen de vastgestelde doelvermogens.

2.11. Toelichting op de meerjarenraming 2017-2021

De meerjarenraming van baten en lasten 2017 - 2021 is in de begroting 2017 opgenomen. De gegevens voor de meerjarenraming met betrekking tot de baten zijn enerzijds ontleend aan de Tarieventabel 2017 en anderzijds aan een rentevergoeding van 3% over de reserves voor 2017 en 5% voor de jaren daarna bij het bepalen van de rentebaten. Voor de kosten van beheer en nazorg aan de lastenzijde is uitgegaan van het IPO Rekenmodel Nazorg Stortplaatsen en de in de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 (Voordracht 19/1999) opgenomen apparaatskosten. Voor de financieringskosten en de accountantskosten is een prognose opgesteld op basis van de werkelijke kosten.

Voor de bedragen die zijn ontleend aan IPO Rekenmodel Nazorg Stortplaatsen is gerekend met het daarin gehanteerde inflatiepercentage van 2% en een rekenrente van 3% per jaar voor 2017 en 5% voor de jaren daarna. De kosten zijn exclusief BTW, omdat het BTW Compensatiefonds ook van toepassing is op het Fonds Nazorg.

Van de stortplaatsen die in de periode van de meerjarenraming in de nazorgfase komen, is het saldo van de reserve geopende stortplaatsen van betreffende stortplaatsen vergeleken met het benodigde doelvermogen voor die stortplaatsen. Een eventueel tekort kan als herziening van de nazorgheffing in de meerjarenraming worden opgenomen.

Door afronding op hele euro's kunnen de eindbedragen van de tellingen met maximaal € 1,- van elkaar verschillen.

3. Baten

3.1. Opbrengst Nazorgheffing 2017 & eindheffing

Hierbij wordt verwezen naar de Voordracht. Deze bevat de Tarientabel 2017, behorende bij de Verordening Nazorgheffing stortplaatsen. Daarnaast zal na afgifte van de sluitingsverklaring een eindheffing worden opgelegd aan de te sluiten stortplaatsen Schoteroog, Hollandse Brug en Insteekhaven. De Nazorgheffing en eindheffing zijn vrij van BTW. Conform artikel 8 van het Reglement van het Fonds zal de opbrengst Nazorgheffing en eindheffing aan de verschillende Reserves geopende stortplaatsen worden toegevoegd. Hiervoor wordt verwezen naar de Begrote staat van reserves geopende stortplaatsen per ultimo 2017.

Tabel 5: Opbrengst nazorgheffing 2017 & eindheffing

Specificatie per stortplaats.		€
1.	Nauerna	350.000
2.	Hollandse Brug*	-102.299
3.	Schoteroog	160.000
	Schoteroog *	-4.700
4.	Wieringermeer	0
5.	Sortiva	0
6.	Amerikahaven	-
7.	Insteekhaven*	-46.326
		356.675
	* eindheffing	

3.2. Rentebaten

Hieronder een overzicht van de verdeelde rentebaten 2017 over de geopende stortplaatsen en verzameld over de gesloten stortplaatsen. Volgens artikel 8 van het Reglement van het Fonds worden de rentebaten verdeeld over de in het lid 1 van het artikel genoemde reserves naar rato van de omvang van deze reserves. Voor de renteberekening wordt uitgegaan van de door Provinciale Staten vastgestelde rekenrente over het geschatte vermogen van de reserves op 1 januari 2017 en de te ontvangen nazorgheffing en eindheffing van de stortplaatsen minus de verwachte kosten. Het geschatte vermogen is het aanwezige vermogen op 1 januari 2017 plus ontvangen heffing en eindheffing, minus de verwachte kosten, met daaroverheen de vastgestelde rekenrente.

Tabel 6: Rentebaten

Specificatie per stortplaats.	€
1. Nauerna	584.598
2. Hollands Brug	119.745
3. Schoteroog	110.160
4. Wieringermeer	178.926
5. Sortiva	158.141
6. Amerikahaven	-
7. Insteekhaven	25.849
Gesloten stortplaatsen	14.144
	1.191.564

4. Lasten

4.1. Beheerkosten geopende stortplaatsen

Onder de beheerkosten geopende stortplaatsen, met uitzondering van de baggerstortplaats Amerikahaven in verband met de getroffen regeling (zie paragraaf 2.6.), vallen de financierings-, apparaats-, accountants- en inhuurkosten.

De financierings-, accountants- en inhuurkosten worden procentueel verdeeld over de geopende en de gesloten stortplaatsen op basis van het individuele doelvermogen.

De financieringskosten voor de geopende stortplaatsen over 2017 worden begroot op € 15.499,- ,de accountantskosten voor de geopende stortplaatsen over 2017 worden begroot op € 6.701,- en de kosten voor inhuur deskundigen op € 20.426,-.

De apparaatskosten van stortplaatsen die nog niet in de nazorgfase zijn, worden per stortplaats en per baggerspeciostortplaats vastgesteld volgens de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 (Voordracht 19/1999). In 2017 is per stortplaats op land de norm € 4.880,- per jaar en per stortplaats voor baggerspecie € 2.440,-. In 2017 zijn vijf stortplaatsen geopend (Nauerna, Hollands Brug, Schoteroog, en Wieringermeer) en een baggerspeciostortplaats (Insteekhaven). De apparaatskosten over 2017 voor de geopende stortplaatsen bedragen € 26.840,-. Dit bedrag is aan de provincie verschuldigd voor door haar te verrichten werkzaamheden voor de geopende stortplaatsen van het fonds en zal aan het fonds worden gefactureerd.

Totaal aan beheerskosten geopende stortplaatsen komen dan uit op € 69.466,- (€ 15.499,- +€ 6.701,- +€ 20.426,- +€ 26.840,-)

Met de gemeente Amsterdam is een aparte regeling getroffen voor baggerspeciostortplaats Amerikahaven. Om deze reden valt deze financieel geheel buiten het fonds. Gemeente Amsterdam neemt na sluiting de uitvoering en kosten voor de nazorg voor eigen rekening.

Tabel 7: Beheerkosten geopende stortplaatsen

Beheerkosten open 2017		€
1.	Nauerna	-20.205
2.	Hollands Brug	-9.081
3.	Schoteroog	-8.810
4.	Wieringermeer	-17.170
5.	Sortiva	-11.310
6.	Amerikahaven	-
7.	Insteekhaven	-2.890
Totaal		-69.466

4.2. Nazorg en beheerkosten gesloten stortplaatsen

De nazorgkosten over 2017 zijn samengesteld op basis van het IPO rekenmodel RINAS. Voor de Poel zijn deze begroot op € 7.686,-. De kosten voor het controleren en in stand houden van de laagdikte van de bovenafdichting komen ten laste van de gemeente Zaanstad conform de overeenkomst (zie paragraaf 2.8).

De beheerskosten over 2017 bestaan uit financierings-, accountants-, inhuur deskundigen en apparaatskosten van gesloten stortplaatsen. De financieringskosten, accountantskosten en kosten inhuur deskundigen worden procentueel verdeeld over de geopende en de gesloten stortplaatsen naar rato van de doelvermogens. De financieringskosten voor de gesloten stortplaatsen over 2017 worden begroot op € 85,-, de accountantskosten voor de gesloten stortplaatsen op € 37,- en de inhuur deskundigen op € 112,-.

Voor de apparaatskosten van gesloten stortplaatsen in de nazorgfase, worden per stortplaats en per baggerspeciostortplaats dezelfde bedragen gehanteerd als voor de geopende stortplaatsen. In 2017 is per stortplaats op land de norm € 4.880,- per jaar en per stortplaats voor baggerspecie € 2.440,-. In 2015 is één baggerspeciostortplaats. De apparaatskosten over 2017 voor de gesloten stortplaatsen bedragen € 2.440,-. Ook deze apparaatskosten zijn aan de provincie verschuldigd en zullen aan het Fonds worden gefactureerd. Totaal aan beheerskosten gesloten stortplaatsen komen dan uit op € 2.673,- (€ 2.440+€ 85+€37+€ 112).

Tabel 8: Nazorg en beheerkosten gesloten stortplaatsen

Nazorg en beheerkosten gesloten	€
Nazorgkosten	-7.686
Beheerkosten	-2.673
Nazorg en beheerkosten totaal	-10.359

4.3. Mutaties in de reserve gesloten stortplaatsen

Voor de gesloten stortplaatsen wordt de Reserve gesloten stortplaatsen ingezet. Deze reserve is een cumulatie van de doelvermogens van de stortplaatsen die niet meer in de exploitatiefase zijn. Uit deze reserve worden de nazorgkosten van de gesloten stortplaatsen bestreden. Voor 2017 is dat baggerspeciostortplaats De Poel. Hieronder staat de begrote mutatie.

Tabel 9: Mutatie reserve gesloten stortplaatsen

Mutatie reserve gesloten stortplaatsen	€
Saldo reserve gesloten stortplaatsen per 1-1-2017	570.949
Nazorg en beheerkosten 2017	-10.359
Toevoeging rente gesloten stortplaats	14.144
Reserve gesloten stortplaatsen 31-12-2017	574.734

5. Begrote staat van reserves geopende stortplaatsen per ultimo 2017

Tabel 10: Geactualiseerde begroting 2016

2016 Geactualiseerd		Saldo per	Nazorgheffing	Rente	Kosten	Saldo per
		1-01-2016 (€)	2016 (€)	toevoeging (€)	(€)	31-12-2016(€)
1.	Nauerna	18.421.038	0	920.555	-19.884	19.321.708
2.	Hollandse Brug	7.851.518	0	196.176	-8.979	8.038.715
3.	Schoteroog	7.102.007	0	177.441	-8.713	7.270.735
4.	Wieringermeer	5.704.869	0	284.821	-16.909	5.972.781
5.	Sortiva	5.036.642	0	251.553	-11.164	5.277.031
6.	Insteekhaven	846.858	0	42.271	-2.872	886.257
	<i>De Poel *</i>	<i>565.578</i>	<i>0</i>	<i>14.031</i>	<i>-8.660</i>	<i>570.949</i>
	Totaal	45.528.510	0	1.886.848	-77.180	47.338.178

*betreft gesloten stortplaats

Tabel 11: Reserve begroting 2017

Begroting 2017		Saldo per	Nazorgheffing & Eindheffing	Rente	Kosten	Saldo per
		1-01-2017 (€)	2017 (€)	toevoeging (€)	(€)	31-12-2017 (€)
1.	Nauerna	19.321.708	350.000	584.598	-20.205	20.236.102
2.	Hollandse Brug	8.038.715	-102.299	119.745	-9.081	8.047.080
3.	Schoteroog	7.270.735	155.300	<i>110.160</i>	<i>-8.810</i>	<i>7.527.385</i>
4.	Wieringermeer	5.972.781	0	178.926	-17.170	6.134.537
5.	Sortiva	5.277.031	0	158.141	-11.310	5.423.862
6.	Insteekhaven	886.257	-46.326	25.849	-2.890	862.890
	<i>De Poel *</i>	<i>570.949</i>	<i>0</i>	<i>14.144</i>	<i>-10.359</i>	<i>574.734</i>
	Totaal	47.338.178	356.675	1.191.564	-79.825	48.806.591

*betreft gesloten stortplaats

6. Meerjarenraming 2017 tot en met 2021

Tabel 12: Meerjarenraming

	Begroting 2017 (€)	Meerjaren raming 2018	Meerjaren raming 2019 (€)	Meerjaren raming 2020 (€)	Meerjaren raming 2021 (€)
BATEN					
Opbrengst Nazorgheffing	510.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Opbrengst eindheffing	-153.325	0			
Rentebaten	1.191.564	2.440.746	2.565.028	2.695.460	2.827.303
Totaal baten	1.548.239	2.790.746	2.915.028	3.045.460	3.177.303
LASTEN					
<i>Beheerkosten geopende stortplaatsen</i>					
a. Financieringskosten	15.499	12.626	12.879	12.879	13.136
b. Apparaatskostenkosten	26.840	14.700	14.760	14.760	14.820
c. Accountantskosten	6.701	5.459	5.568	5.568	5.679
d.. Inhuur deskundigen	20.426	16.640	16.973	17.313	17.659
Nazorgkosten gesloten stortplaatsen	7.686	263.242	205.842	263.930	408.324
<i>Beheerkosten gesloten stortplaatsen</i>					
a. Financieringskosten	85	3.269	3.334	3.401	3.469
b. Apparaatskostenkosten	2.440	14.700	14.760	14.820	14.880
c. Accountantskosten	37	667	681	694	708
d.. Inhuur deskundigen	112	2.035	2.075	2.117	2.159
Totaal lasten	79.825	333.339	276.872	335.482	480.835
RESULTAAT	1.468.414	2.457.407	2.638.156	2.709.978	2.696.468

7. Ontwikkeling van de stand van de reserves

7.1. Reserves geopende stortplaatsen van 2017 tot en met 2021

Tabel 13: Reserve open

	Begroting 2017 (€)	Meerjaren raming 2018 (€)	Meerjaren raming 2019 (€)	Meerjaren raming 2020 (€)	Meerjaren raming 2021 (€)
Nauerna					
Saldo 1 januari	19.321.708	20.236.102	21.585.612	23.002.257	24.489.387
Storting nazorgheffing	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
Kosten open stortplaats	-20.205	-20.531	-20.864	-21.203	-21.548
<i>Subtotaal</i>	<i>19.651.504</i>	<i>20.565.570</i>	<i>21.914.748</i>	<i>23.331.054</i>	<i>24.817.839</i>
Rentetoevoeging	584.598	1.020.042	1.087.509	1.158.333	1.232.681
Saldo 31 december	20.236.102	21.585.612	23.002.257	24.489.387	26.050.520
Schoterog					
Saldo 1 januari	7.270.735				
Storting nazorg(eind)heffing	155.300				
Kosten open stortplaats	-8.810				
<i>Subtotaal</i>	<i>7.417.226</i>				
Rentetoevoeging	110.160				
Saldo 31 december	7.527.385				
Wieringermeer					
Saldo 1 januari	5.972.781	6.134.537	6.423.393	6.726.414	7.044.303
Storting nazorgheffing	0	0	0	0	0
Kosten open stortplaats	-17.170	-17.435	-17.706	-17.982	-18.263
<i>Subtotaal</i>	<i>5.955.611</i>	<i>6.117.102</i>	<i>6.405.687</i>	<i>6.708.432</i>	<i>7.026.040</i>
Rentetoevoeging	178.926	306.291	320.727	335.871	351.759
Saldo 31 december	6.134.537	6.423.393	6.726.414	7.044.303	7.377.799
Sortiva					
Saldo 1 januari	5.277.031	5.423.862	5.683.310	5.955.576	6.241.297
Storting nazorgheffing	0	0	0	0	0
Kosten open stortplaats	-11.310	-11.459	-11.610	-11.764	-11.920
<i>Subtotaal</i>	<i>5.265.721</i>	<i>5.412.404</i>	<i>5.671.701</i>	<i>5.943.812</i>	<i>6.229.377</i>
Rentetoevoeging	158.141	270.907	283.875	297.485	311.767
Saldo 31 december	5.423.862	5.683.310	5.955.576	6.241.297	6.541.144

	Begroting 2017 (€)	Meerjaren raming 2018 (€)	Meerjaren raming 2019 (€)	Meerjaren raming 2020 (€)	Meerjaren raming 2021 (€)
Hollandse Brug					
Saldo 1 januari	8.038.715				
Storting eindheffing	-102.299				
Kosten open stortplaats	-9.081				
<i>Subtotaal</i>	<i>7.927.335</i>				
Rentetoevoeging	119.745				
Saldo 31 december	8.047.080				
Insteekhaven					
Saldo 1 januari	886.257				
Storting eindheffing	-46.326				
Kosten open stortplaats	-2.890				
<i>Subtotaal</i>	<i>837.041</i>				
Rentetoevoeging	25.849				
Saldo 31 december	862.890				

7.2. Reserve gesloten stortplaatsen 2017 tot en met 2021

Tabel 14: Reserve gesloten

	Begroting 2017 (€)	Meerjaren raming 2018 (€)	Meerjaren raming 2019 (€)	Meerjaren raming 2020 (€)	Meerjaren raming 2021 (€)
De Poel					
Saldo 1 januari	570.949	574.734	594.235	614.526	591.619
Storting reserve geopende stp	0	0	0	0	0
Nazorgkosten	-7.686	-6.323	-6.489	-49.608	-6.830
Kosten gesloten stortplaats	-2.673	-2.688	-2.702	-2.717	-2.732
<i>Subtotaal</i>	<i>560.590</i>	<i>565.723</i>	<i>585.044</i>	<i>562.200</i>	<i>582.056</i>
Rentetoevoeging	14.144	28.511	29.482	29.418	29.342
Saldo 31 december	574.734	594.235	614.526	591.619	611.398
Schoterroog					
Saldo 1 januari		0	7.788.394	8.080.910	8.385.519
Storting reserve geopende stp		7.527.385	0	0	0
Nazorgkosten		-103.639	-85.531	-87.901	-185.086
Kosten gesloten stortplaats		-8.908	-9.009	-9.110	-9.214
<i>Subtotaal</i>		<i>7.414.838</i>	<i>7.693.853</i>	<i>7.983.899</i>	<i>8.191.219</i>
Rentetoevoeging		373.556	387.056	401.620	414.418
Saldo 31 december		7.788.394	8.080.910	8.385.519	8.605.637
Hollandse Brug					
Saldo 1 januari		0	8.301.554	8.609.503	8.920.244
Storting reserve geopende stp		8.047.080	0	0	0
Nazorgkosten		-135.088	-95.225	-107.415	-198.550
Kosten gesloten stortplaats		-9.185	-9.291	-9.398	-9.507
<i>Subtotaal</i>		<i>7.902.807</i>	<i>8.197.038</i>	<i>8.492.689</i>	<i>8.712.187</i>
Rentetoevoeging		398.747	412.465	427.555	440.811
Saldo 31 december		8.301.554	8.609.503	8.920.244	9.152.997
Insteekhaven					
Saldo 1 januari		0	887.500	912.970	939.335
Storting reserve geopende stp		862.890			
Nazorgkosten		-15.173	-15.516	-15.865	-14.653
Kosten gesloten stortplaats		-2.910	-2.929	-2.948	-2.968
<i>Subtotaal</i>		<i>844.808</i>	<i>869.056</i>	<i>894.157</i>	<i>921.714</i>
Rentetoevoeging		42.692	43.914	45.178	46.526
Saldo 31 december		887.500	912.970	939.335	968.241